

תולדות

הכתוב הוא „נעשה פירות“. ומכיון שהמדובר הוא ב„לנו“ — בבנ״א, שׁ הם יעשו פירות, הכוונה בזה שיפרו בבנים ובנות, ע״ד מ״ש „פרו ורבו גו״.

לאידך גיסא מובן שנדויד אינו דומה להתם:

בפסוק „פרו ורבו גו״ פרשׁי: „אם לא אמר אלא פרו ה׳ אחד מוליד אחד ולא יותר, ובא ורבו שאחד מו״ ליד הרבה״, כלומר שגם על וּלד אחד מתאים הלשון „פרו״, אבל בנ״ דו״ד שׁ „ופרינו״ בא בימשך ל״כי עתה הרחיב ה׳ לנו (וכתוצאה מזה) ופרינו בארץ״, אין מסתבר כלל כי הכוונה היא שׁ „אחד מוליד אחד ולא

א. עה״פ: „ויעתק משם ויחפור באר אחרת ולא רבו עלי״ ויקרא שמה רחובות ויאמר כי עתה הרחיב ה׳ לנו ופרינו בארץ״, מעתיק רשׁי: „ופרינו בארץ״ ומפרש: „כתרגומו: וניפוש בארעא״.

וכתבו המפרשים: בכונת רשׁי: דלכאורה „ופרינו״ הוא לשון עבר, וכיון שאמר „כי עתה הרחיב ה׳ לנו״, איך יאמר „ופרינו — כבר — בארץ״? לכן כתב רשׁי שפירוש „ופרינו״ כאן הוא „וניפוש״, בעתיד.

אבל בפשטות אא״פ לומר כן — דהרי מצינו בתורה פעמים הכי רבות: תיבות בלשון עבר והוא״ו שבראשן מהפכתן לעתיד, וא״כ פשוט גם בנ״ דו״ד שפ״ „ופרינו״ (בוא״ו) הוא שׁ נפרה בעתיד, ואין כאן קושיא, ואין צורך לרשׁי לפרשו (כמו שאינו מפ״ רשׁ בשאר המקומות):

גם צלה״ב: רשׁי מפרש תיבת „ופרינו״ — ולא תיבת „בארץ״ [כי „בארעא״ המועתק ברשׁי — אינו מוסיף ביאור בתיבת „בארץ״], וא״כ למה מעתיק גם תיבת „בארץ״?

ב. הביאור בזה:
„ופרינו״ הוא מלשון „פרי״ ופ״

(5) כי זהו בהמשך להרחיב ה׳ לנו, חיי מנוחה והרחבה — ולכן טבעי שיהי״ „פרו ורבו״.

(6) בראשית א, כב, ובפרשׁי שם, וראה רא״ם, גויא ולבוש האורה שם.

(7) שהכוונה בזה (לא שׁ „פרו״ פירושו שאחד מוליד אחד בפעם א״) (אבל במשך הזמן מוליד הרבה), ו„רבו״ מוסיף שאחד מוליד כמה בפעם אחת (כבשׁיח שם), שהרי אין דיוק זה במשמעות תיבת „רבו״ (ודוחק לומר שההוספה גרמזות רק ביותר תיבת „ורבו״), כ״א שׁ „פרו״ פירושו „אחד מוליד אחד ולא יותר״ במשך כל ימי חייו ו„רבו״ מוסיף שאחד מוליד (במשך הזמן) הרבה, שעי״ז מתרבה.

(8) כי בפשטות פ״ הכתוב — שכיון שהו״ל כבר הרחיב לנו (אלא שעבר זה הוא עבר הקרוב — „עתה״), ולכן „ופרינו בארץ״ (משאיכ״ל לפי״ הרסׁיג עה״פ „הרחיב — ירחיב״, אפ״ל שהם ב״ ענינים נפרדים — אבל גם לפי״ זה „ירחיב״ „ופרינו״ צ״ל בהתאם זל״ו).

(1) טרשתנו כן, כב.

(2) בכמה דפוסים — „תרגומו כו״ (בלא כ״ף), ולהעיר שבדפוס ראשון אין תיבת „כתרגומו״ (וראה לקמן הערה 17), ובדפוס שני חסר כל ד״ה זה.

(3) רא״ם, גויא ונשׁי, וראה רע״ב עה״פ.

(4) בקאמיטל זה עצמו ראה בפסוקים:

ג ד (ג״ם), כד (ב״ם).

וגדלות וכו' יי, וכמ"ש יי, "וגדל האיש וילך הלוח וגדול עד כי גדל מאד. ויהי לו מקנה צאן ומקנה בקר וע' בודה רבה ג' יי."

אמנם עפ"י למה מביאו רש"י בשם התרגום — הר"ל לפרש כן מעצמו מצד הכרח הנ"ל בפשט הכתוב יי?

והטעם ע"ז: ברוב המקומות שכ" טוב בתורה הלשון "פרו" וכיו"ב, מפ" רש התרגום, "פשו" וכיו"ב, היינו שלדעת התרגום, גם כשאירי בהולדת ולדות (— עשיית פירות), יש בזה גם התוכן של "פשו" (כי ע"ז מת" רבה גם המוליד עצמו). שמוזה מובן — לדעת התרגום — שכשהפי' של "ופרינו" הוא רק ריבוי בעצמו, כב" גדוד, אין פי' זה יוצא מן הכלל לגבי שאר המקומות, כי בכל מקום כלול תוכן זה בפי' התיבה.

ולכן מציין רש"י להתרגום, ללמדנו,

(14) וראה פי' הרד"ק עה"פ: ונפרה ונרבה במקנה.

(15) פרשתנו כו, יגיד, וראה פרש"י שם: וזל פירוהיו * של יצחק כו'.

(16) ועפ"י אין הכרח לומר שכונת הכתוב ב"ופרינו בארץ ג'". היא רק לע" תיד, כי ענין זה ה' גם בעבר, ומ"ש "עתה הרחיב ה' לנו ופרינו וגו'", היו קאי על החלק של העתיד. ואדרבה: מוכרח לומר שקאי גם על העבר, כי בעתיד לא מצינו זה במפורש בהיותו "בארץ" (גור), קודם עלותו לבאר שבע.

(17) וי"ל שגם לפי מ"ש בדפוס ה' ראשון (שאין תיבת "כתרגומו" — ראה הערה 2), מובן שכונת רש"י להעתיק לשון ה' תרגום, דאל"כ הול"ל "וניפוש בארץ".

(*) ולהעיר (בהרמז שבפרש"י) — ש' פרדה אינה מולידה (ב"ר פמ"א, ו. וראה שם, ה. פל"ח, ז), ובמילא לא היו לו פירות מהן, כנ"ל בפנים.

יותר, היינו שלא יהי' עקר — כי אין זה "הרחיב" כלל!

ובמילא מובן ש"ופרינו" כאן הוא בדוגמת מ"ש יי, "לא אגרשנו מפניך בשנה אחת פן תהי' הארץ שממה ג' מעט מעט אגרשנו מפניך עד אשר תפרה ג'", שפירוש "תפרה" הוא, שיהיו בארץ הרבה בנ"א. ועד"ז כאן יי פירוש "ופרינו" — "שאחד מוליד הרבה".

אבל עפ"ז קשה ביותר: הרי לא היו ליצחק ולרביקה רק שני בנים. יעקב ועשו, ואיך נופל ע"ז לשון "ופרינו" (הבא בהמשך ל"הרחיב") יי?

ולכן פרש"י שאין כוונת "ופרינו" לולדות (כמו "פרו ורבו ג'"), כ"א "וניפוש", וכבר כתב רש"י פי' תיבה זו עה"פ יי, "שם האחד פישון ג'". פרש"י: "וע"ש שמימינו מתברכין ועו' לין ומשקין את הארץ נקרא פישון, כמו יי ופשו פרשיו", היינו שדבר זה עצמו מתרבה ומתגדל. ועד"ז כאן הכוונה שיצחק בעצמו יהי' בריבוי

(9) משפטים כג, כט"ל.

(10) ואף שענין זה כתוב להלן — אין הכוונה בפנים שהיינו למדים פי' זה משם, כ"א לראי' ולדונמא שבלה"ק ג'ז נכלל בפי' "פרו", "ופרינו", אלא שאינו מוכרח. ולכן ניתוספה תיבת "ורבו", ובפרשתנו — מובן הוא כיוון שבא בהמשך ל"הרחיב".

(11) ואין לומר שהכוונה בזה לדורות הבאים, כמו "זרועת אתן את הארץ ה' זאת" (לך יב, ז), "את כל הארץ ג' לך אתנה לזרוע עד עולם, ושמת י את זרעך כעפר הארץ ג'" (שם יג, טר"ט) ועוד כו"כ — כי מקדים "כי עתה הרחיב ה' לנו".

(12) בראשית ב, יא. ומטעם זה אין רש"י מפרש כלום עה"פ (תוריע יג, ה ועוד) "לא פשה ג'", כי כבר פי' בברא' שית, שהכוונה — שהדבר מתרבה.

(13) תבוקא א. ת

פירושו שהוא יפיש אותנו, וקאי על "ה" המובא לפני בכתוב, "וניפוש" פירושו שאנו (מעצמנו) ניפוש, וקאי על יצחק וביתו.

ד. מיינה של תורה שבפרש"י זה: רש"י מעתיק לשון התרגום "וניפוש בארעא" — היינו שבפסוק ישנם ב' ענינים: א) "כי עתה הרחיב ה' לנו" — הו"ע הבא מלמעלה. ב) "וניפוש בארעא" — הו"ע עבודת האדם. ומרמו רש"י שהתכלית של "הרחיב ה' לנו" היא — "וניפוש בארעא", שהאדם יעבוד, תכלית כוונת בריאת העולם והאדם: "ע"י הקב"ה" ("הרחיב ה'") היא שהאדם ייגע ויעבוד בזה, וכמ"ש: "אדם לעמל יולד", ואופן העבודה הוא: "וניפוש בארעא", ש"האדם יעבוד עם העולם ועניניו עד שמגיע לדרגא שהאדם כביכול מוסיף ("וניפוש") על הבריאה כפי שהיא נבראה ע"י הקב"ה — היינו שמגלה אלקות ("ע"י תומ"צ) גם במקום כזה שמצד הבריאה אין אלקות בגילוי שם²³. וכמרו"ל²⁴ "נעשה שותף ל-

23) ומוכרח כן, כי אם גם זה קאי על "ה" הול"ל "כי עתה הרחיב ה' לנו והפירה אותנו בארץ" (אם הכוונה לעבר — ראה לעיל הערה 16) או "כי עתה הרחיב ה' לנו ויפירה אותנו בארץ" (אם הכוונה לעתיד).

24) וכמ"ש (בראשית ב, טו) "ויניח חהו בנ"ע לעבדה ולשמרה", וראה תיב"ע שם.

25) איוב ה, ז. וראה סנה' צט, ב. ד"ה אדם לעמל תרפ"ט.

26) ראה ד"ה גדולים מעשה צדיקים תרפ"ה (ספה"מ קונטרסים ח"ב ע' 914 ואילך).

27) שבת י, א. קיט, ב. טור אריח סי' רסח. שו"ע אדה"ו שם ס"א. וראה אר"ת להה"מ בראשית ד"ה כל האומר

שאין פי' זה ("וניפוש") בסוג "ולא מצאתי לו חבר", כי בכל המקומות יש בו תוכן זה.

ג. אולם לכאורה, כללות פי' זה אינו מוכרח: יש לפרש ש"ופרינו" הכוונה לולדות (פירות), ואעפ"כ מתאים זה להרחיב ה' לנו, ע"פ מש"כ רש"י כבר בפ' וירא²⁵: "בני בנים הרי הן כבנים", וא"כ אפ"ל שקאי על בני יעקב, שהיו שנים עשר (ודינה²⁶)?

לכן מעתיק רש"י בתחלת פירושו ("ופרינו) בארץ" (ובמילא כותב גם בפירושו — "וניפוש) בארעא") — ובני יעקב הרי לא נולדו בארץ (גרר — וגם לא בארץ ישראל בכלל²⁷). כ"א בחו"ל, ובמילא לא קאי "ופרינו בארץ" עליהם.

עוד יש לדייק בפרש"י זה: למה מעתיק לשון התרגום — הו"ל לכ"תוב "כתרגומו" ותו לא — כמנהגו במקומות רבים, והלומד יראה בתרגום פסוק זה?

והביאור: בתרגום כאן שתי גרסאות: א) ויפשיננא. ב) וניפוש. ומעתיק רש"י לשון התרגום ללמדנו שגירסת הנכונה היא "וניפוש"²⁸ — ואף שאין ענין פירוש רש"י להודיענו גירסת התרגום — כאן ה"ו נפק"מ בפ"י פשוטו של מקרא: "ויפשיננא"

18) כ, יב.

19) ובדוגמת מ"ש (יהושע כד, ג) "וארבה את זרעו ואתן לו את יצחק".

20) וראה ג"כ פרש"י וישב לו, לה.

21) בנוגע לבנימין, ראה פרש"י וישלח (לה, יח): "נולד בארץ כנען". אבל ראה פרש"י ויחי (מת, ז) "ולא הולכת' כ"י להכניס לארץ". וראה רמב"ן שם. וראה רא"ם, גר"א, וש"ח שם.

22) כמו שפי' בש"ת.

— להרחיב את הפה יי יותר מכפי

(31) ולהעיר שענין זה כתוב במזמור פ"א אל"ף שבתהלים, המורה על הרחבת הפה, כי פ"א מרמו לפה (שבת קה, א. אותיות דר"ע אות פ"א) ופ"א אל"ף מרמו על הרחבה והוספה בהפה. וע"פ המנהג שקיבל אדה"ז מרבו בשם רבו מורנו הבעש"ט לאמר הקאם' תהלים המתאים למספר * שנותיו ** (קובץ מכ

*) לדוגמא, כשנמלאו לו יג שנה סת' חיל מזמור יד.

(**) ורא"י לחדודי עכ"פ לזה: שני מניי נים במספר (ברכות ט, טע"ב: הני קג * קד הווי"ו) מזמורי תהלים: קג (בכל ה' ספרים. וראה מנחת שי לתהלים בהקדמות), קמז (ירושלמי שבת פט"ז ה"א, מ"ט סופרים פט"ז ה"א, מדרש תהלים מזמור כב) וע"פ מרז"ל (ברכות ט, ב) „אשרי האיש (קאפ' א) ולמה רגשו גוים (קאפ' ב) חזא פרשה היא" — ולפי מנין זה — מזמור „לשלמה משפטיך גו"י הוא מזמור ע"א, וסימו „כלו תפלות דוד בן ישי", היינו שאמרו דוד כשנסתלק, ודוד נסתלק בן ע' שנה (ב"ר פצ"ה, ד. רות רבה פ"ג, ב. וראה ג"כ במדבר פ"ד, יב. זח"א קטח, א. וראה ספח"מ להצ"צ קה, ב. ואילך).

[ע"י לקמן ע' 77 — הוספה לאחר זמן].
וראן להעיר: הקטו כו"כ מפרשי הש"ס (ברכות שם) ומדרש (תהלים שם) מסתיר ב' המנינים ותרצו כו'.

ויש להוסיף קושיא על קושיתם — דדוקא ראשוני המפרשים לא עמדו ע"ז כלל (ורק ששקו"ט איזה מזמורים כחזא חשיב'!) !

ולפענ"ד — קושיא מעיקרא ליתא, כי עדין מצינו בנוגע לה' ספרי התורה שדרז"ל שנחלקים גם ** לשבע (שבת קטז, א) וגם בנוגע לכד ספרי תנ"ך, שספר אחד מהם הוא — תרי עשר. ולהעיר מנין סדרים דאורייתא (זח"א קד, ב. ובכ"מ) ובפרטן הם נד, סי' המה מלכות—מסכתות (שהש"ר עה"פ ו,

*) להעיר מסנה' קג, ב: קג פנים, ל"ת להאריז"ל ר"פ וישלח.
**) שהרי בודאי לא פליג מ"ד זה על חלוקת התורה לה' ספרים.

הקב"ה במעשה בראשית" נותרה מזה אחז"ל י: „מה הקב"ה בורא עולמות אף אביכם בורא עולמות".

אמנם יש מקום לטעון: איך אפשר הדבר? מכיון שהקב"ה ברא את ה' עולם, והוא בראו בהגבלות אלו, איך יכול בנ"א או מלאך — נברא — להוסיף בזה?

הנה גם זה מרומז תחלה בכתוב: „כי עתה הרחיב ה' לנו", היינו שגם הכח ע"ז שיוכל האדם („לנו") להרחיב ולהוסיף בהבריאה, בא מהקב"ה, שהרחיב ונתן לבנ"י כח שלמעלה ממדידות והגבלות, ולכן ביכולתם (ובמילא — תפקידם) לבטל הגבלות העולם ולהרחיבו

ברוחניות ובמילא גם בגשמיות — כי עי"ז מוסיפים ברכה ונתנה הארץ יבולה גו', ואה"ק היא כצבי יי שה' מקום הגשמי מתפשט כו' עד ש"וניפוש בארעא"***.

ה. והנה ענין זה מרומז גם במ"ש יי „אנכי ה"א המעלך מארץ מצרים הרחב פיך ואמלאהו" — דגם כאן ב' ענינים: א) „אנכי ה"א המעלך מארמ"צ" — הו"ע הבא מלמעלה. ב) „הרחב פיך (ואמלאהו)" — האדם צריך לעשות

ויכולו (ג, ג. כהוצאת קה"ת תשל"ג). וראה לקו"ש ח"ו ס"ע 22 ואילך. ח"ו ע' 240 ואילך. ח"י ע' 42. ח"י ע' 162 ואילך. הגש"פ עם לקוטי טעמים מנהגים וביאורים (קה"ת, תשל"ט) ע' תנה.

(28) ב"ר פצ"ח, ג. וראה אוה"ת ויחי שם, א. ולהעיר מאוה"ת שמות ע' יט.

(29) כתובות קיב, א.

(29*) וראה פי' הרלב"ג עה"פ: „ופרינו מהצרים המצרים לנו". וראה לקמן בפנים.

(30) תהלים סא, א.

שהוא מצד הבריאה (וכנ"ל שהאדם צריך להוסיף ולהרחיב את הבריאה).

וגם בזה צלה"ב: מכיון שהקב"ה ברא את הפה באופן מסוים, וכמ"ש: "מי שם פה לאדם וגו' הלא אנכי ה' — איך אפשר שבן אדם ירחיב את הפה?

ע"ז בא התירוצ' ב(תחלת) הכתוב: "אנכי ה'א המעלך מארץ מצרים": "ארץ מצרים" ארץ במצרים גבולים וכו', והקבי"ה "העלה" את בני"מ מצרים וגבולים אלו — (ואדרבא ופרינו בארץ) — שמדייק ואינו כותב "המוציאך" (כברוב המקומות), כ"א "המעלך", היינו שהעלה אותם הקב"ה למעלה מהגבלות, ולכן יכול וצ"ל "הרחב פיך" (והעולם) — לבטל את ההגבלות יי.

זהו רצונו של הקב"ה בבריאת ה-

עולם שבני יוסיפו עלי' ע"י עבודתם, והוא הנותן להם כח ע"ז, כנ"ל.

[וזהו גם הביאור (בפנימיות העניינים) בטענת טורונטרופוס הרשע: "אם אליקים אוהב עניים מפני מה אינו מפרנסם וכו' (ונתינת הצדקה) מחייבתם לגיהנם", ותשובת ר"ע ע"ז: "ואנן קרוין בנים וכו'" — היינו שהוא טען, דמכיון שהקב"ה ברא את העניים באופן דעניות, איך יתכן ש' משהו יוסיף בזה (ע"י נתינת ה' צדקה יי), וע"ז ענה לו ר"ע שבניי הם בניו של הקב"ה, (שע"ז מובן: א) שצריך לתת צדקה — כפשוט הש"ס, ב) איך יכולים לשנות סדר הבריאה, כי) הם "חלק אלוהה ממעל ממש כו' כמו שהבן כו' יי, ויש לבני' כח שלמע' מהגבלות, ובמילא (לא רק שאין זה היפך רצונו, כ"א) זהו רצונו, ואדרבה: הוא הנותן הכח על זה].

ומפורש בכתוב זה שהקב"ה מבטיח ונותן עוד יותר: לא רק שנותן כח לפני העבודה, כ"א שמסייע הוא גם אח"כ, שהעבודה תעשה פרי ותגיע לתכליתה, שתפועול הוספה בהעולם — כדמסיים: "ואמלאהו" — ע"י שהאדם יעשה חלקו "הרחב פיך", מובטח הוא כי "ואמלאהו", שהקב"ה ימלא "פיו".

וגם ענין זה מרומז בהכתוב דפר' שתנו: "ופרינו בארץ" אינו ל' של תפלה או בקשה וכי"ב (שפסא אם יהי' כן בפועל יי), כ"א הוא ל' ודאי — כי כנ"ל מובטחים, שאם ממלאים

תבים (תהלים ע' 214) י"ל, שלכן שיך מומור זה למי שנכנס לשנת שמונים ואחת שלו, כי שמונים שנה מורה על שלימות הטבע וכו' כמ"ש (תהלים ז, י) "ואם בגבורות שמונים שנה גו'", וכשנכנסים להשנה שלאח"ז, היינו ענין של הרחבה והוספה על (הגבלות) הטבע *** ולכן אומ' רים אז מומור פ"א אל"ף, כנ"ל (ובו הציחי (ונתינת כח) "הרחב פיך גו'").

(32) שמות ד, יא.

(33) ראה תו"א מט, סע"ד, נו, סע"ג ועוד, וראה שעה"ה"א (פ"א) שהשם של הדבר מורה על תוכנו.

(34) וגם בתורה צ"ל "לאפשא לה" (וח"ג יב, ב. תו"א מקץ לט, ד. אנה"ק סכ"ו (קמה, א)).

ח"ט. במדבר פ"ח, כא) ובפרט טג (ול' פיה"ט להרמב"ם בהקדמה — סא). ועוד.

*** ולכן אמר"ל (אבות פ"ה מ"ב — לגרסת אדה"ז בסיוורו) "בן שמונים לגבורה", כי אמיתית ענין הגבורה הוא ע"ד "גבורות נשמים".

(35) ב"ב י, א.

(36) ולהעיר שצדקה היא כללות כל המצות (תניא פל"ז מת, ב). וראה אנה"ק ס' יו, וראה ב"ב ט, סע"א.

(37) תניא רפ"ב.

(38) ראה לעיל ע' 41.

רצונו של הקב"ה ועובדים העבודה שהוא דורש, בודאי מגיעים להתכלית, של העולם „בארעא” — לשון תרגום — שגם בהם נעשה דירה לו ית'.

ופועלים לא רק „ופרינו בארץ” — בלה"ק, כ"א גם „כתרגומו וניפוש בארעא”, וכמבואר בענין „שלי תרגום הוא חול ולא קודש, ובנדרד — פועלים הרחבה והוספה לא רק בהעולם כפי שהוא בלה"ק (שגם זה — עולם מלשון העלם ⁴⁰), כ"א גם בעניני חול וכו'.

(משיחת שי"פ חיי שרה, תשל"ל)

(41) ישע"י מ. ה.

(42) ולהעיר שהבאר הג' מרמזת לבי' המ"ק השלישי (ראה רמב"ן, רבינו בחי' כלי יקר, ועוד עה"ם).

(39) תו"א משפטים ע"ז, ד. וראה לעיל ע' 50 בארוכה.

(40) לקו"ת שלח לו, ד. ש"ש סד, ב. ביאורו להצ"צ ע' שנה (ומציין למדול).

(הוספה לע' 75 להערה הב' בהערה 31)

החילוק בזה (אם „אשרי האיש” ו„למה רגשו” „חדא פרשה היא” או כמו שהוא בכל הספרים שלנו ש„למה רגשו” הוא מזמור השני) — יש לבאר ע"ם סוגיית הגמרא בברכות שם, שמביא ראי' ע"ז ש„אשרי האיש” ו„למה רגשו” הם „חדא פרשה” מזה ש„כל פרשה שהיתה תביבה על דוד פתח בה באשרי וסיים בה באשרי פתח באשרי וכתוב אשרי האיש וסיים באשרי וכתוב אשרי כל חוסי בוי'.

והביאור: תוכנו של המזמור ד„אשרי האיש” הוא מעלת ישראל בקיום התומ"צ („לא הלך בעצת רשעים גו' כי אם בתורת ה' חפצו גו'”) שעי"ז „והי' גו' וכל אשר יעשה יצליח”, (והפכם ו) „לא כן הרשעים כי אם כמוץ גו'” —

התמי' במזמור שלאח"ז „למה רגשו” וכללות תוכנו — הם שלילת השליטה של אה"ע על בניי ואורבא „אתנה גוים נחלתך ואחזתך אפסי ארץ” — באופן שלמעלה מן הטבע (ולכן באה התמי' : „למה רגשו גוים גו'” שהרי) „יושב בשמים ישחק גו'”.

ושני המזמורים „חדא פרשה” הם (בתקופה אחת) — כאשר בניי הם (בגלוי)

במצב דאשרי .. לא הלך בעצת גוי", כי זה מביא (בגלוי) "למח רגשו גוים גוי" וישוב בשמים ישחק גוי' אתנה גוים נחלתך גוי' אשרי כל חוסי בוי'.

ולכן "חדא פרשה היא" (בימי דוד) לדוד שבימיו הי' מצב הנ"ל בפועל דלא הלך בעצת רשעים גוי', "רגשו גוים", "אתנה גוים נחלתך", וכפרשיי עה"ס "למה רגשו גוים" — .. ולפי משמעו יהי' נכון לפותרו על דוד עצמו * כענין שנאמר וישמעו הפלשתים . . ונפלו בידו וכו'".

[בימי שלמה לא הי' מצב ד"רגשו גוים", כי ניבא עליו "הוא יהי איש מנוחה והנחותי לו מכל אויביו מסביב גוי' שלום ושקט" (דה"י א כב, ט)]

אבל בהדורות שלאח"ז דלא קיימא סיהרא באשלמותא (ראה וח"ב פה, א. וראה ג"כ שמור" פט"ו, כו)

ובפרט בזמן הגלות — חסר באשלמותא דרבים בעיני ד"אשרי האיש גוי" אף שז"י בעבר (וישנו גם בהווה בכו"כ יחידים) — ולכן גם לא קשה על אשר בהווה "רגשו גוים",

אלא שלאחרי זמן, בימות "מלך המשיח" (פרשיי עה"ס) — יתמהו "למה רגשו גוים",

ו"אשרי האיש גוי' והי' קצץ שתול גוי' " מדבר ביחיד בכל זמן — ומזמור (וזמן) בפ"ע ** — באחרית הימים — (שאו יתמהו) למה גוי'.

ועפ"ז מובן ג"כ מה שרשיי מביא פירוש הנ"ל (ד"למה רגשו" קאי על דוד) כפירוש שני — אף שזהו "לפי משמעו" — ומה ש"רבותינו דרשו את הענין על מלך המשיח" מביא כפי' ראשון,

כי פשוטו של מקרא — כל הספרים שלנו — הי' ב' מזמורים, "למה רגשו" פרשה בפ"ע (תקופה בפ"ע),

אלא שע"ס דחז"ל חדא פרשתא היא (באותה התקופה).

ואף שדחז"ל היא, בכ"ז פי' גם אליבא (אף שפרשיי בא לפרש פשוטו של מקרא) — כיון שזהו "משמעו".

(*) שעפ"ז גם סרה קושיית המפרשים על אמרו "אשר לא הלך" ל' עבר — אלא דקאי על "דוד עצמו" הנהגתו שהתחילה בעבר.

(**) בחז"ג מהרש"א שם דשינו "למה רגשו גוים" לפרשה בפ"ע לאחר שהוסיפו ביבנה (ברכות כה, ב) ברכת המינין.

— ולא זכיתי להבין — שהרי דוד כתב ספר תהלים (י"ב יד, ב) ו(למהרש"א) במשך כל הדורות שלאחרי עד דוד יבנה — נמנו והיו פרשה אחת, וביבנה — שינו והפרידו ביניהם !

ולתוסף שכיון שדוד הוא „נעים זמירות ישראל“ דכל הדורות, כלל בספר התהלים ב' המנינים: העיקרי — שהם ב' פרשיות (כנ"ל); השני — דדורו דודו, באמירתו בסעם הראשונה ש(לכן — מוכרח שיהי' משמעו באופן ש)הם פרשה אחת ***

(משיחת ש"פ תולדות תשל"ד)

*** וצ"ע דעפ"ז (ובמכש"כ לפי' המהרש"א הנ"ל) דהחילוק ד„אשרי“ ו„למה“ פ"א או שתיים — תלוי בזמן, משא"כ הסעם דחיבור עוד ב' מזמורים — א"כ מצינו עוד מנין (או שני מנינים) במספר מזמורי תהלים, נוסף על קמ"ז וק"נ ו

וי"ל ביישוב כהנ"ל — דאין הפי' שנמנה כפרשה אחת או כשתיים בדורות שונים, אלא — במצבים שונים: כשישראל עושים רצונו של מקום (ובמילא אין גס מקום לברכת המינין) אומר התהלה ומתחיל ומסיים באשרי (פרשה אחת), משא"כ כשאין עושין רש"מ.

ועד"ז י"ל ג"כ בנוגע לשני המזמורים (ראה מנחת שי בהקדמת פי' לתהלים): לא לנו — דאינו התחלת מזמור (וענין בפ"ע — כ"א המשך (להמצב ז) בצאת ישראל ממצרים (ראה רד"ק שם), משא"כ כשעושים רש"מ — אדרבא צ"ל „לנו“, הללו גוי' כי גבר — הוא סיום דהקודמו „אהבתי גוי' לי יהושיע“ (דכיון שעושים רש"מ — „יהושיע (באופן אשר) גבר עלינו חסדו“).

להעיר ממרז"ל דאין השם שלם ואין הכסא שלם עד כו' (תנחומא ס"פ תצא); מפ"י הצ"צ בפתח וטיים באשרי (חוטפה לתהלים ע"ה בטופו).

תולדות ב

קרבנות הם עיקר בביהמ"ק, וכן מובן היטב זה שהתיבות "אשר ברכו ה'" מרמזות לביהמ"ק הבנוי ומשוכלל לעת"ל, דהרי בנינו ושיכלולו של ביהמ"ק דלעתידי זהו תכלית ברכתו של הקב"ה;

אבל זה שביהמ"ק בחורבנו מרומז ב"שדה" אינו מובן. גם חורבנו של הבית באופן זה או אחר מאי נפק"מ כאן? ועוד ד"שדה תחרש" ה' לאחר חורבן (שריפת) ביהמ"ק והוא ענין בפ"ע.

ב. ויובן כ"ז בהקדים משארז"ל (הובא בפירש"י) עה"פ שלאחרי ה'

א. בפרשתינו: מסופר, שקודם ש' נתברך יעקב אבינו בברכת "ויתן לך האלקים וגו'" — אמר יצחק אבינו, בתור הקדמה, "ראה ריח בני כריח שדה אשר ברכו ה'".

וארז"ל על פסוק זה בספרי: "וכן אתה מוצא ביצחק שראה אותו (הבי"המ"ק) בנוי וראה אותו חרב וראה אותו בנוי ומשוכלל לע"ל. ראה ריח בני — הרי בנוי, [ריח] קאי על הקרבנות (שענינם "ריח ניחוח") שהק' ריבו בביהמ"ק, ו"בני" פירושו "בנוי" [כריח שדה — הרי חרב] כמ"ש: "ציון שדה תחרש" אשר ברכו ה' — הרי בנוי ומשוכלל לע"ל".

ולכאורה אינו מובן: איך אפשר לומר שכל ג' הדברים הנ"ל שראה יצחק הם הקדמה לברכה שברך ליעקב — ובפרט שאחד מהם הוא ביהמ"ק בחורבנו שסיבת החורבן הוא "מפני חטאינו כו' יד שנשתלחה במקדשך" * — ואיך יתכן שגם זה (שתוכנו היפך הטוב והברכה) יהי' הקדמה לברכה?

גם צ"ל טעם הדבר שחורבנו של ביהמ"ק מרומז כאן ב(תיבת ו) ענין "שדה" (שהוא רק ע"פ מש"כ "ציון שדה תחרש" *); זה ש"ריח בני" מרמז לביהמ"ק בבנינו, מובן — כי הקרבנות ענינים "ריח ניחוח" כנ"ל וה'

(1) כז, כז.

(2) ברכה לג, יב.

(3) מיכה ג, יב.

(3*) תפלת מוסף דיו"ט.

(4) וגם בפסוק זה — לכאורה "שממה" הוא חורבן יותר מאשר "שדה". וכמו ש' מצינו לשון זה בנוגע לחורבן בכ"מ.

(5) ובפרט ע"פ מש"כ הרמב"ם (ריש הל' בית הבחירה): "מ"ע לעשות בית לה' מוכן להיות מקריבים בו הקרבנות, ד' תכלית ביהמ"ק הוא, להיות מקריבים בו הקרבנות". (ודלא כרמב"ן ר"פ תרומה. אבל עיין השגותיו בסהמ"צ מ"ע לג וראה לקו"ש ח"ד ע' 1346).

(6) ב"ר פס"ו, ג.

(7) ההכרח לפי זה ע"פ פשוטו של מקרא הוא — יתור הוא"ו ("ויתן"); ואעפ"כ מביא רש"י פ"י ב' ודוקא עליו כותב שהוא "ולפי פשוטו" — מפני ה' קושיא שבפנים: מה חסר בהנתינה הרא' שונה [דאפ"ל כפי השפ"ח, שהפ"י הוא דאם תפסק הברכה מפני החטא יחזור ויתן — דהרי מפורש אח"כ (שם, מ) היפכו "והי' כאשר תרד ופרקת עולו מעל צואריך"; ואין לומר דיצחק אמר כן (וחזר מאמירתו הקודמת) מפני בקשת עשו "ברכני גם אני אבי גוי ויבך" (שם, לח), אבל ה"ויתן" ה' כולל גם אם יחטא — דאם יש כאן חרטה הרי ה' יכול לברכו גם בשאר הברכות, אף שהן גביר שמתיו לך ואת כל אחיו נתתי לו לעבדים ודגן ותירוש סמכתי"ו (שם, לו)].